

NYELVTANÁROK ÉS IDEGEN NYELVEN OKTATÓ SZAKTANÁROK NYELVVIZSGA-MORATÓRIUMMAL KAPCSOLATOS VÉLEMÉNYEI: EGY KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS EREDMÉNYEI

Fajt Balázs

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar,
Pénzügyi és Gazdálkodási Szaknyelvek Tanszék
fajt.balazs@uni-bge.hu

Bánhegyi Máttyás

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar,
Pénzügyi és Gazdálkodási Szaknyelvek Tanszék
banhegyi.matyas@uni-bge.hu

Vékási Adél

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Irodalomtudományi Doktori Iskola
adel.vekasi@gmail.com

Cseppentő Krisztina

Pécsi Tudományegyetem, „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
cseppentokrisztina@gmail.com

Absztrakt

A Covid-19-járványhelyzet hatására 2020 tavaszán hozott rendkívüli kormányrendelet értelmében több mint százezren vehették át diplomájukat nyelvvizsga-bizonyítvány megszerzése nélkül. Normál körülmények között ahhoz, hogy Magyarországon valaki diplomát szerezzen, minimálisan egy élő idegen nyelvből B2-es szintű komplex nyelvvizsgát kell tennie. A 2020-as rendelet hatására nyelvvizsga nélkül valóban sokak zárhatták le felsőoktatási tanulmányaikat, és léphettek be a munkaerőpiacra, az intézkedés megítélésével – tudomásunk szerint – viszont még nem foglalokznak tanulmányok. Annak érdekében, hogy a nyelvvizsga-moratóriumról és a nyelvvizsga hiányában át nem vett diplomák kérdésköréről szóló vélekedéseket szakmai diskurzusba csatornázzuk, nagymintás kvantitatív vizsgálatot végeztünk. Kutatásunkban kérdőíves módszer (N = 769) segítségével különböző intézményekben oktató nyelvtanárok, illetve idegen nyelven oktató szaktanárok nyelvvizsga-moratóriummal kapcsolatos véleményeit mértük fel. Eredményeink azt mutatják, hogy a kérdőívet kitöltők jelentős része szakmai szempontok mentén megkérdőjelezhetőnek tartja a rendeletet, illetve szkeptikus annak gazdasági hatását és társadalmi igazságosságát illetően.

Kulcsszavak: felsőoktatás, idegennyelv-oktatás, kvantitatív kutatás, nyelvvizsgáztatás, nyelvvizsga-moratórium

Bevezetés

A 2019-es Covid-19-járványhelyzetre adott válaszként Magyarország kormánya 2020 tavaszán nyelvvizsga-moratóriumot rendelt el, azaz lehetőséget adott arra, hogy a felsőoktatási intézmények diplomákat adjanak ki olyan hallgatóknak, akik nem teljesítették a diplomaszerezéshez szükséges nyelvvizsga-követelményt. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium adatai szerint a felsőoktatási

intézmények 2020 júniusáig több mint 76 ezer végzős hallgató oklevelét állították ki (Csókás, 2020), 2021 elejéig pedig összesen mintegy 128 ezer oklevelet adtak ki (Kovács-Angel, 2021). A kormány 2021 júniusában ismét elrendelte, hogy azok a hallgatók, akik tárgyév augusztus végéig sikeres záróvizsgát tesznek, nyelvvizsga nélkül is átvehessék diplomáikat (350/2021. (VI. 24.) számú Korm. rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt a nyelvvizsga letétele alóli mentességről). A döntés értelmében tehát 2021-ben is kaptak „felmentést” azok, akik nem tudták megszerezni a diplomához szükséges nyelvvizsgát (Csik, 2021c). A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának (HÖÖK) korábbi becslése szerint 2021-ben 20-25 ezerre tehető azon végzős egyetemisták száma, akik a „nyelvvizsga-amnesztia” nélkül nem kapták volna meg diplomájukat (Csik, 2021b): erre tekintettel 2021-ben közel 25 ezer diploma került kiállításra. Így a 2020-as és 2021-es döntések nyomán a nyelvvizsga-követelményt nem teljesítők számára kiállított diplomák száma összesen már a 140 ezret közelíti (Csik, 2022a). 2022 januárjában a kormány nem hozott döntést újabb amnesztiával kapcsolatban, pedig a tavaszi vizsgaidőszak kezdetén ismét indult aláírásgyűjtés a nyelvvizsgamentességért. A 2022. február elején rendelkezésre álló adatok szerint az Innovációs és Technológiai Minisztérium nem tervezte, hogy az ebben az évben végző hallgatóknak nyelvvizsgamentességet ad (Eduline, 2022), amelyet 2022 júniusban további kormánynyilatkozatok erősítettek meg (Csik, 2022b).

Mivel a 2020-as nyelvvizsga-moratóriumot önálló szakpolitikai jelenségnek és a hazai felsőfokú nyelvoktatás alakulása szempontjából is kiemelten fontos mérföldkőnek találjuk, empirikus kutatást végeztünk, hogy megpróbáljuk felmérni és mérhetővé tenni a nyelvtanári szakma és az idegen nyelven oktató szaktanárok nyelvvizsga-moratóriummal kapcsolatos véleményét. Jelen tanulmány kutatásunk előzményeit és háttérét mutatja be, leírja a vizsgálathoz kifejlesztett mérőeszközünket, valamint a felmérés eredményeiből közöl részleteket.

Nyelvtudáshoz kötött felsőfokú végzettség

A nyelvvizsga-moratórium egy oktatáspolitikai folyamat egyik elemének tekinthető, amelynek részeként Magyarország az Európai Unió felé azt vállalta, hogy a lakosság 30,3%-a legyen diplomás (Európai Bizottság, 2017). Az Európai Szakképzés-fejlesztési Központ készségigényekre vonatkozó előrejelzése szerint a következő időszakban várhatóan az eddiginél több munkalehetőség kötődik majd felsőfokú végzettséghez (Európai Szakképzés-fejlesztési Központ, n.d.). Ezért az Európai Unió 2014 és 2020 közötti költségvetési ciklusára vonatkozó Európa 2020 stratégia oktatásra vonatkozó egyik kiemelt prioritása a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése volt. Magyarország a stratégiához kapcsolódva vállalta, hogy a 30–34 évesek körében a felsőfokú vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők arányát 2020-ra 34 százalékra növeli (Magyarország Kormánya, 2018). A nyelvvizsga-moratórium elrendelésével kiadhatóvá vált diplomákkal sikerült teljesíteni ezt a vállalást. Az Eurostat 2020-ra vonatkozó adataiból azonban kitűnik, hogy a 25–34 éves korosztályban felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya Magyarországon az egyik legalacsonyabb az EU-ban (Eurostat, 2020a): 10%-kal elmarad az Uniós átlagtól (41%). A maga 31%-ával Magyarország Románia és Olaszország előtt a sereghajtók közé tartozik (Eurostat, 2020a; Eurostat, 2021). Fontos megemlítenünk, hogy az Európai Unió 2030-ra kitűzött célterve az, hogy a 25–34 éves korosztályban a diplomások arányát az EU-s állampolgárok körében tovább növelje (45%-ra) (Europarl, 2021), ami Magyarország számára komoly kihívást jelenthet.

A felsőoktatás nyelvtudásra vonatkozó kimeneti követelményeivel kapcsolatban hosszabb ideje merülnek fel problémák Magyarországon, noha a nyelvtudás fontosságát az elmúlt 30 évben számos köznevelést és felsőoktatást érintő oktatáspolitikai döntés hangsúlyozta (Novák & Fónai, 2020), ezenfelül a diploma megszerzését már a 2003. évi XXXVIII. törvénymódosítás is középfokú nyelvvizsgákhoz kötötte (2003. évi XXXVIII. törvény a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosítása). A nyelvvizsgák hiánya a 2010-es évek első felére elkezdett problémát okozni, ezért az állam a Diplomamentő program (DM) keretében 2014-ben és 2015-ben ingyenes nyelvi képzést biztosított azok számára, akik az államvizsgájukat már teljesítették, de diplomájukat nyelvvizsga hiányában nem tudták átvenni. A követelmény teljesítésére való felkészülés céljából az 503/2017.

(XII. 29.) Korm. rendelet értelmében két fordulóban is segítséget kaptak azok a hallgatók, akiknek nehézségük volt a megfelelő szintű nyelvtudás elsajátításával. Hasonlóan jelentős rendelkezés volt továbbá az első sikeres nyelvvizsga és az első emelt szintű idegen nyelvből tett érettségi vizsga díjához nyújtott támogatás, valamint a nyelvvizsgadíjak visszatérítéséről rendelkező 2018-as határozat (Novák & Fónai, 2020).

Feltételezhető, hogy 2014-ben részben e probléma orvosolására adták ki a 335/2014. (XII. 18.) Korm. rendeletet (A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról), amely szerint a középfokú nyelvvizsga vagy az emelt szintű nyelvi érettségi a 2019–2020. tanévtől felsőoktatási felvételi követelménnyé vált volna (Fekete & Csépes, 2019). E rendelet ugyanis előírta, hogy 2020-tól „alapképzésre, osztatlan képzésre az a jelentkező vehető fel, aki [...] legalább B2 szintű, általános nyelvi, komplex nyelvvizsgával vagy azzal egyenértékű okirattal rendelkezik”. Valószínűsíthető, hogy a tervezett jogszabály motivációként új lendületet adhatott volna a köznevelésben folyó nyelvtanításnak (Öveges & Kálmán, 2019), de a kezdeményezés céljairól csupán közvetve, sajtónyilatkozatok és hírek formájában értesülhetett a társadalom.

A törvénybe foglalt jogszabály érvénybe lépését 2019 novemberében visszavonták (261/2019. Korm. rendelet 5. §: a felsőoktatási felvételi eljárással összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról), aminek egyik oka talán az volt, hogy a rendelkezésre álló adatok szerint a felvételizők közel fele nem tudott volna B2 szintű nyelvtudást igazolni, így a jelentkezők számának csökkenése veszélybe sodorta volna olyan felsőoktatási szakok létét, ahová korábban B2 szintű nyelvtudás igazolása nélkül is jelentkezhetek a diákok (Öveges & Kálmán, 2019). A HÖOK nyilatkozata szerint a visszavonás fő jogi indoka az volt, hogy az előírás nem illeszkedett a Nemzeti Alaptantervhez (NAT) (Csik, 2021a). A B2 szintű nyelvtudás felvételi követelményként való megállapításához elsősorban az szükséges, hogy a NAT előírja, hogy a közoktatás a középiskola végére B2-es szintre készítse fel a diákokat. A B2-szintű nyelvtudást csak azután lehet felsőoktatási bemeneti követelményként meghatározni, hogy ez az előírás és az ehhez társuló nyelvi felkészítés felmenő rendszerben megvalósult. Mivel az új NAT-ban már szerepel az általános és középiskolák felé támasztott idegennyelv-oktatási elvárások között, hogy a diákok a középiskola végére B2-es nyelvi szintre jussanak el, a B2-es nyelvvizsga bemeneti követelményként való elvárása 4 év múlva, azaz 2024-ben ismét aktuális lehet (Csik, 2021a).

Az idegennyelv-oktatás helyzete hazánkban

Ugyan a nyelvvizsga-követelmény 2020-as bevezetését szakmai konszenzussal már 2014-ben bejelentették, az azóta eltelt idő a statisztikák szerint nem volt elég ahhoz, hogy a közoktatás és a diákok felkészüljenek a változásra (Teczár, 2019): 2018-ban az egyetemi, főiskolai alap- és osztatlan képzéseken tanuló hallgatók csupán 69 százaléka rendelkezett középfokú nyelvvizsgával (Czervan, 2019). A 11. évfolyamos diákok körében ez az arány sokkal alacsonyabb: a vizsgált évben (2018) egyötödüknek volt nyelvvizsgája (Öveges & Csizér, 2018), és csak elenyésző részüknek (2%) volt érettségije idegen nyelvből. Magyarországon 2018-ban 39% volt azoknak a 11–14 éves tanulóknak az aránya, akik kettő vagy annál több idegen nyelvet tanultak az iskolában. Különösen kiábrándító ez az adat más EU-s országok eredményeivel összevetve: az EU-ban átlagosan 48% ugyanez az arány, és számos országban 70%, 80% vagy akár 90% fölött van (Eurostat, 2020b).

A fentiek arra engednek következtetni, hogy a 2020-as nyelvvizsga-moratórium a bennragadt diplomákkal kapcsolatos problémát rövid távon ugyan megoldotta, ugyanakkor a rendelkezés önmagában bizonyosan nem elegendő a magyar fiatalok nyelvtudásával kapcsolatos problémák hosszú távú megoldására. A téma kapcsán fellelhető, pár évre visszanyúló hírekből egyértelműen kiderült, hogy a rendelet bevezetését élénk szakmai vita övezi. Egyes vélemények szerint a diplomákat azzal a feltétellel is kiadhatták volna, hogy az így diplomát szerzők egy vagy két éven belül kötelesek letenni a nyelvvizsgát, így nem élhettek volna a hallgatók a könnyítéssel hosszú távon.

Nem támogatta a 2021-ben immár második körben bevezetett nyelvvizsga-moratóriumot az Országos Nyelvtanítási és Nyelvvizsgáztatási Szakmai Egyesület (ONyNySzE). A testület adatai szerint

2021-ben az államilag akkreditált nyelvvizsgát tevő nyelvtanulók száma jelentősen nőtt az előző évhez képest, tehát a járványhelyzet 2021-ben nem volt érdemi hatással a vizsgázókedvre (Nyelvtudásért, 2021). Véleményük szerint a nyelvvizsga nélkül egyetemi tanulmányukat befejezők magas száma mögött tehát nem a pandémia áll. Negatív véleményt fogalmaztak meg a vizsgaközpontok: szerintük hosszú távon kártékony intézkedés lehet a nyelvvizsga-amnesztia (Holló, 2021). Ehelyett a megfelelő nyelvi képzés biztosítása lehet a megoldás (Csik, 2021c). Az ONyNySzE elnöke szerint az egyetemisták nyelvtudásának javításához fontos lenne az idegen nyelv használata a képzés során, például az idegen nyelvű szakirodalom feldolgozását követelményként lehetne előírni. Nem utolsó sorban érdemes lenne a felsőoktatási intézmények oktatóinak nyelvtudását is fejleszteni (Nyelvtudásért, 2021). A fent leírt helyzetben és oktatási környezetben igyekeztünk megtudni azt, hogy a nyelvtanárok és az idegen nyelven oktató szaktanárok hogyan vélekednek a nyelvvizsga-moratóriumról.

A kutatás célja és a kutatási kérdések

A jelen vizsgálódás a kvantitatív kutatási paradigma segítségével, kérdőíves módszerrel igyekezett feltárni a nyelvtanári, valamint az idegen nyelven szaktárgyakat oktató tanárok nyelvvizsga-moratóriummal kapcsolatos attitűdjét. Ehhez kapcsolódóan az alábbi kutatási kérdést fogalmaztuk meg: Milyen a vizsgálatban részt vevő nyelvtanárok és idegen nyelven oktató szaktanárok nyelvvizsga-moratóriumhoz kapcsolódó attitűdje?

Résztvevők

A vizsgálat során a közoktatásban, a felsőoktatásban és a nyelvoctatási versenyszférában (pl. nyelviskolák, magántanárok) tevékenykedők véleményeit vizsgáltuk meg. A mintánkba összesen 769 (N = 769) fő került be, akiket hólabda mintavételi módszerrel toboroztunk. A kitöltők közül 84,3% (n = 648) nő és 15,7% (n = 121) férfi volt. A kitöltők átlagéletkora 50,13 (szórás = 10,99) volt, és átlagosan 24,52 (szórás = 11,67) év tanítási tapasztalattal bírtak. A résztvevők nemek szerinti eloszlása, valamint az életkoruk és az oktatási tapasztalatuk tekintetében egyaránt elmondható, hogy ezek az adatok jól leképezik a magyarországi idegennyelv-oktatás pedagógustársadalmát (OECD, 2019).

Kutatási eszköz

Az adatgyűjtéshez egy korábban validált skálákat tartalmazó (lásd Fajt et al., megjelenés alatt), saját készítésű kérdőívet használtunk. Kérdőívünkben 21 kérdésben a résztvevők demográfiai adataira (pl. nem, életkor, akkreditált nyelvvizsgázatok-e valamilyen nyelvvizsgaközpontnál stb.) vonatkozó háttérkérdést tettünk fel, a kérdőív második felében pedig a nyelvvizsga-moratóriummal kapcsolatban megfogalmazott összesen 41 állítás kapcsán kértük a kitöltők véleményét. Résztvevőink ezen állításokkal kapcsolatos egyetértésének mértékét ötfokú Likert-skála (1 = egyáltalán nem értek egyet; 5 = teljes mértékben egyetértek) segítségével igyekeztünk mérni. A vizsgálat során használt 41 állítás az alábbi 10 skálába tagozódott be:

1. *Nyelvvizsga-követelmény létjogosultsága a felsőoktatásba való felvételkor* (5 állítás): résztvevőink mennyire gondolják úgy, hogy már a felsőoktatásba történő felvételhez szükség lenne legalább B2-es komplex nyelvvizsgára. Példa: „Legfőbb ideje egy olyan rendelet kiadásának, amely azt célozza, hogy minimum B2-es (középfokú), komplex nyelvvizsga nélkül senki se kezdhesse meg a felsőfokú tanulmányait.”
2. *Idegennyelv-oktatás elérhetővé tétele a felsőoktatásban* (3 állítás): résztvevőink mennyire gondolják úgy, hogy fontos az idegennyelv-oktatás biztosítása a felsőoktatásban. Példa: „Minden felsőoktatási intézménynek biztosítania kellene hallgatói számára az idegennyelv-oktatást.”
3. *Idegen nyelven oktatott tárgyak fontossága a felsőoktatásban* (3 állítás): a kitöltők mennyire gondolják úgy, hogy a felsőoktatásban tanuló hallgatóktól elvárható lenne az, hogy bizonyos szaktárgyakat idegen nyelven hallgassanak. Példa: „A felsőfokú tanulmányok kapcsán meg

kellene követelni a hallgatóktól, hogy tanulmányaik egy részében idegen nyelven hallgassanak tárgyakat.”

4. *Nyelvvizsga-követelmény létjogosultsága a diplomakiadás feltételeként* (5 állítás): mennyire tartják szükségesnek résztvevőink, hogy diplomát csak a nyelvvizsga-követelmények teljesítése esetén lehessen kapni. Példa: „Ha valaki elvégez egy főiskolai vagy egyetemi szakot, akkor elvárható tőle, hogy le tudjon tenni egy B2-es (középfokú) nyelvvizsgát is.”
5. *Munkaerőpiacra gyakorolt hatás* (5 állítás): a kitöltők szerint a nyelvvizsga nélkül megszerzett diplomáknak mennyire van pozitív hatása a munkaerőpiacra. Példa: „Azok a frissdiplomások, akik nyelvvizsga hiányában kapják meg a diplomájukat és így kerülnek a munkaerőpiacra, a magyar gazdaság jobb működését segítik.”
6. *A nyelvvizsga munkaerőpiaci értéke a munkavállalók szerint* (4 állítás): résztvevőink szerint mennyire fontos a munkavállalók vonatkozásában, hogy legyen nyelvvizsgájuk. Példa: „Azok a munkavállalók, akik nyelvvizsga nélkül szereztek diplomát, kevesebbet fognak érni a munkaerőpiacon, mint azok, akik nyelvvizsgával szereztek egyetemi diplomát.”
7. *A nyelvvizsga jelenlegi fontossága a munkáltatók számára* (3 állítás): résztvevőink véleménye szerint a munkáltatók jelenleg mennyire részesítik előnyben azokat a munkavállalókat, akiknek van nyelvvizsgája azokkal szemben, akiknek nincs. Példa: „A munkáltatók megkövetelik, hogy a munkavállalóknak legyen nyelvvizsgája.”
8. *A nyelvvizsga jövőbeni fontossága a munkáltatók számára* (3 állítás): a kitöltők szerint a nyelvvizsga-moratórium hatására mennyire fog fel- vagy akár leértékelődni a nyelvvizsgák fontossága. Példa: „A munkáltatók a jövőben is elvárják majd, hogy a munkavállalóknak legyen nyelvvizsgájuk.”
9. *Társadalmi igazságosság* (6 állítás): a kitöltők mennyire tartják igazságosnak azt a helyzetet, hogy a kormányrendelet hatására sokan úgy kaphattak diplomát, hogy nem feltétlenül fektettek a nyelvi tanulmányokba annyi energiát és pénzt, mint azok, akik a moratórium előtt nyelvvizsga birtokában kapták meg a diplomájukat. Példa: „A nyelvvizsga hiányában kiadott diplomák igazságtalan helyzetet teremtettek azok között, akik úgy szereztek diplomát, hogy nincsen nyelvvizsgájuk, és azok között, akik úgy szereztek diplomát, hogy nyelvvizsgát kellett tenniük.”
10. *A rendelet hatása a jövőbeni nyelvvizsgázási motivációra* (4 állítás): résztvevőink szerint mennyire lesznek motiváltak a jövőbeni nyelvvizsgázásra azok, akik a nyelvvizsga-moratórium hatására megkapták a diplomájukat. Példa: „Akik nyelvvizsga nélkül szereznek diplomát, a jövőben is törekedni fognak arra, hogy később nyelvvizsgázzanak.”

Adatgyűjtés menete és adatelemzés

Az adatgyűjtést az interneten Google Forms segítségével végeztük 2021 tavaszán. A kérdőívet egyrészt közoktatási és felsőoktatási intézményeknek, valamint nyelvoktatással foglalkozó szakmai szervezeteknek, illetve nyelviskoláknak küldtük ki, arra kérve a címzetteket, hogy küldjék tovább kérdőívünket oktatóknak, hogy az ily módon alkalmazott hólabda módszerrel minél több nyelvtanárt elérhessünk. Az adatgyűjtés anonim módon zajlott, és a kitöltés önkéntes volt. Az adatokat a GDPR-szabályozásnak megfelelően tároltuk és használtuk fel, azokba harmadik fél számára semmilyen betekintést nem engedtünk.

Az összegyűjtött adatokat kódoltuk, ezt követően a kvantitatív adatokat az SPSS 27.0 statisztikai elemzőszoftver segítségével elemeztük. Először megvizsgáltuk a vizsgálatban használt skálák megbízhatóságát, amelyhez kiszámoltuk a Cronbach-alfa megbízhatósági együtthatókat. Emellett főkomponens-elemzéssel ellenőriztük, hogy a skálák valóban csupán egyetlen dimenziót mérnek-e.

Eredmények és diszkusszió

Ebben a részben bemutatjuk eredményeinket: először röviden kitérünk a skálák megbízhatóságára, majd pedig a kvantitatív adatokból született eredményeket tárgyaljuk.

A skálák megbízhatósága

Az adatelemzés megkezdése előtt megbizonyosodtunk a kutatás során használt skálák megbízhatóságáról, amelyek ellenőrzéséhez a Cronbach-alfa megbízhatósági együtthatót használtuk (1. táblázat). A 1. táblázatban látható, hogy valamennyi skála meghaladja a szakirodalomban szereplő 0,7-es küszöbértéket (Dörnyei & Taguchi, 2010), így megállapíthatjuk, hogy a skáláink megbízható módon mértek.

1. táblázat
A vizsgálatban használt skálák megbízhatósága

Skála	Dimenziók száma	Cronbach-alfa
1. Nyelvvizsga-követelmény létjogosultsága a felsőoktatásba való felvételnél	1	0,95
2. Idegennyelv-oktatás elérhetővé tétele a felsőoktatásban	1	0,76
3. Idegen nyelven oktatott tárgyak fontossága a felsőoktatásban	1	0,83
4. Nyelvvizsga-követelmény létjogosultsága a diplomakiadás feltételeként	1	0,95
5. Munkaerőpiacra gyakorolt hatás	1	0,85
6. Nyelvvizsga munkaerőpiaci értéke a munkavállalók szerint	1	0,84
7. Nyelvvizsga jelenlegi fontossága a munkáltatók számára	1	0,78
8. Nyelvvizsga jövőbeni fontossága a munkáltatók számára	1	0,83
9. Társadalmi igazságosság	1	0,95
10. A rendelet hatása a jövőbeni nyelvvizsgázási motivációra	1	0,84

A Cronbach-alfa megbízhatósági együttható mellett főkomponens-elemzés segítségével azt is megvizsgáltuk, hogy a skáláinkon belül voltak-e további aldimenziók. Más korábbi vizsgálatokhoz (Csizér & Illés, 2010; Smid, 2018) hasonlóan, jelen tanulmányban is csak a főkomponens-elemzés eredményeit közöljük (1. táblázat). Az eredmények azt mutatják, hogy a skálák minden esetben csupán egy dimenziót mértek, így nem volt szükség a skálák további alskálákra történő szétbontására. A további elemzéseket a fentiekre tekintettel végeztük el, valamint ennek fényében ismertetjük alább.

A skálákra kapott válaszok átlagai

A skálák átlagait és az azokhoz tartozó szórást a 2. táblázatban foglaltuk össze. Az eredményeket lentebb az alábbi táblázatban közölt tematikus sorrendben taglaljuk és magyarázzuk.

Az eredményekből az látszik, hogy a résztvevők fontosnak tartják, hogy a kötelező idegennyelv-oktatás a felsőoktatásban is elérhető legyen. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy hazánkban sok felsőoktatási intézmény esetében – a bölcsészkarokon kívül – a (szak)nyelvi kurzusok legtöbbször csak szabadon választható tárgyként vannak jelen, és ezért nem kötelezőek. Érdemes minden egyetemnek szem előtt tartania ezt a jelzést. A 2. táblázatból az is jól kiolvasható, hogy a résztvevők azon a véleményen vannak, hogy a felsőoktatásban fontos, hogy a hallgatók idegen nyelvet tanuljanak, illetve hogy idegen nyelven is tanuljanak szaktárgyakat a kötelező magyar nyelvű szaktárgyak mellett. Üdvözlendő, hogy hazánkban a nyelvtanárok erről a kérdéssel így vélekednek, hiszen a szakmai képzés bizonyos mértékig idegennyelv-tudáshoz is kötött: a hallgatók részben az idegennyelv-tudásuk segítségével tudnak a különböző hazai és nemzetközi szakmai közösségekbe integrálódni és ezáltal szakmai tudásukat frissíteni, megosztani (Kurtán & Silye, 2012).

2. táblázat
A vizsgálatban használt skálák átlagai és szórásai

Skála	Átlag	Szórás
1. Idegennyelv-oktatás elérhetővé tétele a felsőoktatásban	4,25	0,81
2. Nyelvvizsga-követelmény létjogosultsága a diplomakiadás feltételeként	4,12	1,15
3. Idegen nyelven oktatott tárgyak fontossága a felsőoktatásban	3,75	1,10
4. Nyelvvizsga jövőbeni fontossága a munkáltatók számára	3,54	0,93
5. Nyelvvizsga munkaerőpiaci értéke a munkavállalók szerint	3,39	0,87
6. Nyelvvizsga-követelmény létjogosultsága a felsőoktatásba való felvételkor	3,30	1,35
7. Nyelvvizsga jelenlegi fontossága a munkáltatók számára	3,10	0,91
8. Munkaerőpiacra gyakorolt hatás	2,54	0,91
9. A rendelet hatása a jövőbeni nyelvvizsgázási motivációra	1,99	0,92
10. Társadalmi igazságosság	1,81	1,09

Kutatásunk résztvevői azzal is egyetértenek, hogy a B2-es (szaknyelvi) nyelvvizsga megszerzése továbbra is legyen a diplomakiadás feltétele; viszont azt, hogy az egyetemi felvételi B2-es nyelvvizsgához legyen kötve, már kevésbé támogatják. Ez utóbbi adat részben megerősíti Öveges és Kálmán (2019) vizsgálatának eredményeit, amelyek szerint a nyelvtanárok közül sokan aggályosnak tartják, hogy a felsőoktatásba történő felvétel a jövőben esetleg újra B2-es komplex nyelvvizsgához legyen kötve.

A nyelvvizsga munkaerőpiacon betöltött fontosságával kapcsolatos véleményeket mérő skálák esetében a válaszok átlagai azt mutatják, hogy a résztvevők úgy vélik, hogy sem a munkáltatók, sem a munkavállalók számára nem igazán fontos a nyelvvizsga megszerzése ahhoz, hogy valaki sikeres legyen a munkaerőpiacon. Résztvevőink a munkaerőpiaci hatással kapcsolatban úgy vélekednek, hogy a moratóriumnak csupán elhanyagolható pozitív hatása lehet a munkaerőpiacra, így nem bíznak abban, hogy a moratórium eléri az általa remélt gazdasági célt.

Ezenkívül az is elmondható, hogy résztvevőink szerint a nyelvvizsga-moratórium hatására a nyelvvizsgák kis mértékben ugyan, de felértékelődhetnek, hiszen lesznek olyan munkavállalók, akik nyelvvizsga nélkül szereztek meg a diplomájukat, más munkaerőpiaci résztvevők viszont nyelvvizsgával is rendelkeznek majd. Ez a felosztás akár egyfajta kisebb szűrőként is funkcionálhat a munkáltatók számára az álláshirdetésre jelentkezők válogatása terén. Bár a (régmúltban megszerzett) nyelvvizsga sok esetben nem garantálja az idegennyelv-tudást, a B2-es nyelvvizsga-bizonyítvány megléte azonban valamelyest igen, és rövidebb távon arra utalhat, hogy az az illető, aki nyelvvizsgával rendelkezik, valamikor körülbelül B2-es szintű nyelvtudással rendelkezett, így szükség esetén ez a tudás akár fel is frissíthető, ami a munkavállalás szempontjából előnyt jelenthet. Emellett természetesen ezek a vélekedések a magyarországi „vizsgaközpontú” nyelvtanításnak is köszönhetőek: sok nyelvtanár gondolja úgy, hogy az oktatás egyik elsődleges feladata, hogy a diákokat felkészítse a különböző (pl. érettségi, nyelvvizsga) nyelvi vizsgákra (Öveges & Csizér, 2018). Az viszont már kérdéses, hogy a nyelvtudás mérésére valóban megfelelő eszköz-e a nyelvvizsga (Csizér & Illés, 2018), és hogy továbbra is szükség van-e az ilyen mértékű vizsgaközpontúságra az oktatás bármely szintjén.

Az egyetemi hallgatók jövőbeni nyelvvizsgázási motivációjáról a kitöltők azt gondolják, hogy erre a késztetésre negatív hatással van a moratórium, így azok, akik eddig nem szereztek nyelvvizsgát, ezután sem fognak. Ha a hallgatók valóban ezt a hozzáállást tanúsítják, ez a helyzet nyilvánvalóan nem segít előremozdítani azt az Európai Unió által is támogatott ajánlást, hogy mindenki legalább két idegen nyelven beszéljen: ebből az egyik nyelv lehetőleg egy világnyelv (pl. angol, spanyol) vagy valamilyen regionálisan jelentős nyelv (mint amilyen hazánkban pl. a német) legyen, a második idegen nyelv pedig valamelyik környező ország nyelve legyen (Európai Tanács, 2002).

A társadalmi igazságosságra vonatkozó kérdés kapcsán elmondható, hogy a résztvevők egyáltalán nem tartják támogathatónak azt, hogy vannak, akik pénzt és időt befektetve szereztek nyelvvizsgát, mások viszont úgy kapták kézhez a diplomájukat, hogy ugyanezt a követelményt nem kellett teljesíteniük.

Összegzés

Tanulmányunkban helyzetképként röviden leírtuk a nyelvvizsga-amnesztiához vezető magyarországi idegennyelv-tanulás helyzetét és a jogi szabályozási környezetet. Megállapítottuk, hogy Magyarországon még mindig kevesen beszélnek idegen nyelveket megfelelő szinten. Vázoltuk, hogy az utóbbi időben számos kormány szintű kezdeményezés látott napvilágot az egyetemi hallgatók vonatkozásában a nyelvvizsga-követelmények teljesítésének elősegítésére, ám ezek áttörő eredményt sajnos nem értek el.

A nyelvvizsga-moratóriummal kapcsolatos, empirikus adatokra épülő, kvantitatív vizsgálatunk eredményeit a következőképpen foglalhatjuk össze: a kutatásban résztvevők fontosnak tartják, hogy a kötelező idegennyelv-oktatás a felsőoktatásban is elérhető legyen, valamint támogatják azt, hogy a B2-es (szakmai) nyelvvizsga megszerzése továbbra is a diplomakiadás feltétele legyen, továbbá – ha nem is nagymértékben, de – támogatják, hogy a felsőoktatásba csak nyelvvizsgával rendelkezők kerülhessenek be. Úgy vélik, hogy a felsőoktatásban lényeges, hogy a hallgatók idegen nyelvet tanuljanak, illetve hogy idegen nyelven is tanuljanak szaktárgyakat. Válaszadóink egyúttal úgy látják, hogy sem a munkáltatók, sem a munkavállalók számára nem igazán fontos a nyelvvizsga megszerzése, és azt várják, hogy a moratórium hatására a nyelvvizsgák felértékelődhetnek.

Résztvevőink véleménye szerint a moratóriumnak elhanyagolható pozitív hatása lehet a munkaerőpiacra, és úgy gondolják, hogy a moratórium negatív hatással lesz a diákok nyelvvizsgázási motivációjára. Válaszadóink ugyanakkor nem tartják szerencsésnek azt, hogy egyesek pénzt és időt nem kímélve szereztek nyelvvizsgát, másoknak viszont a diplomázáshoz ugyanezt a követelményt nem kellett teljesíteniük.

Ahogy az adataink is alátámasztják, a szakma véleményét valamelyest kirajzolják a kutatásban megjelenő kérdésekre adott válaszok, és azok terén – pár kérdést kivéve – nem mutatkozik jelentősen nagy szórás. Ez azt mutatja, hogy a nyelvoktatói és az idegen nyelven oktató szaktanári szakma relatíve egységesen vélekedik a kutatásban megjelenő kérdésekről. Megértve a nyelvvizsga-moratórium mögött meghúzódó jogalkotói szándékot, kizárólag szakmai szempontokat szem előtt tartva úgy véljük, hogy a nyelvvizsga-amnesztia helyett a felsőoktatásban hosszú távon a megfelelő nyelvi képzés biztosítására kell helyezni a hangsúlyt, ami immár az egyes intézmények felelősségi és hatáskörének kérdését veti fel. Az intézkedés esetleges nem várt hatása lehet az intézményi oldalon a nyelvi képzések fontosságának a jelenleginél tisztább felismerése, valamint hallgatói oldalon annak a realizációja, hogy a nyelvi tanulmányokat a jövőben még tudatosabban és céltudatosan szükséges folytatni, figyelemmel – többek között – a diákokat e téren érő pozitív, illetve negatív megerősítésekre.

Irodalom

- Csik, V. (2021a. január 19.). *Milyen követelményeket kell teljesítenetek a 2021-es felvételin?* Eduline.
https://eduline.hu/erettsegi_felveteli/20210119_felveteli_kovetelmeny
- Csik, V. (2021b. május 19.). *25 ezer diploma ragadhat benn az egyetemeken, ha nem lesz újabb nyelvvizsga-amnesztia.* Eduline.
https://eduline.hu/nyelvtanulas/20210518_nyelvvizsgaamnesztia
- Csik, V. (2021c. június 24.). *Megszületett a döntés: 2021-ben is kapnak nyelvvizsga-amnesztiát az egyetemisták.* Eduline.
https://eduline.hu/felsooktatas/20210622_nyelvvizsgamentesseg_komandyontes
- Csik, V. (2022a. január 13.). *Nem döntött újabb nyelvvizsga-amnesztiáról a kormány, bár több ezren szeretnének könnyítést.* Eduline.
https://eduline.hu/nyelvtanulas/20220113_nyelvvizsgaamnesztia

- Csik, V. (2022b. május 26.). Gulyás Gergely: „A háborús veszélyhelyzet nem indokolja az újabb nyelvvizsga-ammesztiaát”. Eduline. https://eduline.hu/nyelvtanulas/20220526_kormanyinfo
- Csizér, K., & Illés, É. (2010). Secondary school students' contact experiences and dispositions towards English as an international language – A pilot study. *Working Papers in Language Pedagogy*, 4, 1–22.
- Csizér, K., & Illés, É. (2018). A nyelvtanárok válasza. In E. Öveges & K. Csizér (Eds.), *Vizsgálat a köznevelésben folyó idegennyelv-oktatás kereteiről és hatékonyságáról: Kutatási jelentés* (pp. 29–52). OH-EMMI.
- Csókás, A. (2020. július 4.). Gazdára találtak a beragadt diplomák. *Magyar Nemzet*.
<https://magyarnemzet.hu/belfold/gazdara-talaltak-a-beragadt-diplomak-8332680/>
- Czervan, A. (2019. október 15.). A kormányzat is tudja, hogy baj lehet – a nyelvvizsga-követelmény enyhítését javasolja a HÖÖK. Eduline.
https://eduline.hu/erettsegi_felveteli/20191014_A_kormanyzat_is_tudja_hogy_baj_lesz_ezt_javasolja_a_HOOK_a_nyelvvizsgakovetelmeny_enyhitesere
- Dörnyei, Z., & Taguchi, T. (2010). Questionnaires in second language research: Construction, administration, and processing (2nd ed.). Routledge.
- Eduline. (2022. január 5.). Már több ezren írták alá a petíciót: újabb nyelvvizsga-ammesztiaát szeretnének a diákok.
https://eduline.hu/nyelvtanulas/20220104_nyelvvizsgaammesztia_2022
- Eurostat. (2020a). Country report Hungary 2020.
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2020-european_semester_country-report-hungary_en.pdf
- Eurostat. (2020b). What languages are studied the most in the EU?
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20200925-1>
- Eurostat. (2021). Educational attainment statistics.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Educational_attainment_statistics
- Európai Bizottság. (2017). Európai szemeszter – Tematikus tájékoztató: A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_tertiary-education-attainment_hu.pdf
- Európai Szakképzés-fejlesztési Központ. (n.d.). Skills forecast.
<https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/skills-forecast/data-visualisations>
- Európai Parlament. (2021). *The European Education Area and the 2030 strategic framework for education and training*.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690630/EPRS_BRI\(2021\)690630_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690630/EPRS_BRI(2021)690630_EN.pdf)
- Európai Tanács. (2002). *Presidency conclusions of the European Council in Barcelona, 15 and 16 March 2002*.
http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/barcelona_european_council.pdf
- Fajt, B., Bánhegyi, M., Vékási, A., & Cseppentő, K. (megjelenés alatt). Nyelvtanári és -oktatói vélemények a nyelvvizsga-moratóriumról: egy pilot kutatás bemutatása. *Porta Lingua*.
- Fekete, A., & Csépes, I. (2019). B2-es szintű nyelvvizsga bizonyítvány: útlevelel a diplomás élethez, társadalmi mobilitáshoz. *Iskolakultúra*, 28(10–11), 13–24. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2018.10-11.13>
- 335/2014. (XII. 18.) számú Korm. rendelet a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1400335.KOR&txtreferer=00000003.TXT>
- 350/2021. (VI. 24.) számú Korm. rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt a nyelvvizsga letétele alóli mentességről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100350.kor>
- Holló, B. (2021. július 1.). Hosszú távon is kártékony intézkedés a nyelvvizsga-ammesztia. *Index*.
<https://index.hu/belfold/2021/07/01/nyelvvizsga-ammesztia-nyelvtudas-jarvany-digitalis-oktatas/>
2003. évi XXXVIII. törvény a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosítása.
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0300038.TV>
- 261/2019. (XI. 14.) számú Korm. rendelet a felsőoktatási felvételi eljárással összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról.
<https://www.jogportal.hu/view/261-2019-xi-14-korm-rendelet>
- Kovács-Angel, M. (2021. szeptember 9.). Már csaknem 140 ezren kapták meg a diplomájukat a nyelvvizsgamentességgel. *24.hu*.
<https://24.hu/kozelet/2021/09/09/diploma-nyelvvizsga-nelkul/>

- Kurtán, Zs., & Silye, M. (2012). *A felsőoktatásban folyó nyelvi és szaknyelvi képzések* [Kutatási jelentés]. OFI-OH. https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/tanulmany_kurtan_silye_szaknyelvi_helyzetkep_2012.pdf
- Magyarország Kormánya. (2018). *Magyarország 2018. évi nemzeti reform programja*. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-national-reform-programme-hungary-hu_2.pdf
- Novák, I., & Fónai, M. (2020). Gimnáziumi és szakgimnáziumi tanulók idegennyelv-tanulási eredményessége. *Iskolakultúra*, 30(6), 16–35. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2020.6.16>
- Nyelvtudásért Egyesület. (2021. május 10.) Közel 60 ezren tesznek nyelvvizsgát május végéig, akadályok nélkül. <http://nyelvtudasert.hu/?id=hirek&post=koezel-60-ezren-tesznek-nyelvvizsgat-majus-vegeig-akadalyok-nelkuel>
- OECD. (2019). *TALIS 2018 results (volume I): Teachers and school leaders as lifelong learners*. <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>
- 503/2017. (XII. 29.) számú Korm. rendelet az első sikeres nyelvvizsga és az első emelt szintű idegen nyelvből tett érettségi vizsga díjához nyújtott támogatásról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700503.kor>
- Öveges, E., & Csizér, K. (2018). Vizsgálat a köznevelésben folyó idegennyelv-oktatás kereteiről és hatékonyságáról: Kutatási jelentés. OH-EMMI.
- Öveges, E., & Kálmán, Cs. (2019). A B2 szintű nyelvtudás elérése és igazolása a felsőoktatásba történő felvételihez: Nyelvtanárok véleménye egy kérdőíves felmérés eredményeinek tükrében. *Magyar Pedagógia*, 119(3), 219–242.
- Smid, D. (2018). Hungarian pre-service teachers' motivation to become English teachers: Validating a questionnaire. *Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation*, 2(1), 19–32. <https://doi.org/10.1556/2059.02.2018.02>
- Teczár, Sz. (2019. augusztus 28.). Íme a hivatalos adat: tízezrek bukkanták a felvételit a kormány szigorítása miatt. *Magyar Narancs*. <https://magyarnarancs.hu/belpol/megszereztuk-az-adatokat-hatalmas-gondban-lesznek-a-videki-egyetemek-a-kotelezo-nyelvvizsga-miatt-122504>